

“EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 90

Ağustos 2021

Editör: Burak Sarı

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Canan Çam Yücel

Web Sorumlusu: Can Deniz Balkaya, Ramazan Derin

Web Teknik Destek: Burak Sarı

Sosyal Medya Sorumlusu: Dilek Başar Açlan

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@engelsizerisim.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

Youtube: www.youtube.com/channel/UCYxPXyFBI1mOlsPKTcuFafw

İçindekiler

Editörden.....	1
Göçmenler, Sağlamcılık, Acıma ve Nefret İşleri	3
NFB İzlenimleri.....	5
Nörolojik Özgürleşme.....	11
Ersin Sınay ile Röportaj	15
Hadsizlik Parayla Değil Ya.....	21
Olmasaydı İçimde Kalacaktı	23
Erişilebilir Anne Oldum.....	27
Bebekler İçin Körcül Yöntemlerle İlaç Kullanımı	29
Görme Engelli Bir Bebek, Ebeveynlerine Sesleniyor-6	32
Word'de Yazım Kontrolü	37

Editörden

Ağustos sayımızdan merhaba. Büyük evimiz, yani dünyamız yeni felaketlerle boğuşuyor. Yangınlar, savaşlar, onun sonucu olan kitlesel göçler ve bu göçleri yaşamak zorunda kalanların karşı karşıya kaldığı korkunç ayrımcılık. Şu yeryüzü, üzerinde nefes alan tüm canlıların değilmiş gibi ötekileştiriliyor göçmek zorunda kalanlar. Biz bu ötekileştirmeyi iyi tanırız. Nedenler farklı olsa da aynı sonuçları yaşarız. Çünkü göçmen karşıtlığıyla sağlamlılık birbirini besler. Aydınların büyük bir kısmının da henüz bu gerçekliğin farkında olmamasına karşın biz farkındalık yaratmaya kararlıyız. Umuyoruz ki Meral Sözen'in oldukça yalın ve güzel yazısı daha çok insanın bu konu üzerine düşünmesine sebep olur.

Sevinerek öğrendik ki dünyanın başka köşelerinde bu işlere kafa yoran körler de var. Merak eden, dostumuz Ali Çolak'ın sıcağı sıcağına sayfalarımıza işlediği NFB kongresi izlenimlerini okuyabilir.

İnsanın kendine özgü davranışlarının kısıtlanması bir özgürlük sorunudur. Niye mi? Yanıtı Merhaba! Spektrum köşemizde.

Ya iletişim? Tek bir iletişim yöntemi olabilir mi? Burak Sarı soruyor, ADİS uzmanı Ersin Sınay yanıtlıyor.

Toplu taşıma araçlarında bazı amcalar ve teyzeler vardır ki sabır sınamak için nefes alırlar adeta, hele de yeti farklılığı olan birisiyle karşılaşırlarsa. Hadsizlikte hem kendi sınırlarını hem de karşısındakilerin sınırlarını zorlayan bir amcanın yarattığı huzursuzluğu Nurşen Korkmaz'ın kaleminden okuyoruz.

Acaba Gülcan Altun, "Olmasaydı içimde kalacaktı" derken ne demek istiyor?

Sevgi Mart Göcen ise kısa bir süre sonra tekrar aramızda. Hem de tek başına değil, bebişiyle birlikte. "Hoş geldin bebek. Yaşama sırası sende" diyelim bizler de.

Dilek ise tecrübeli bir anne olarak hemen koşuyor yardıma. Bebeğinize erişilebilir bir şekilde nasıl ilaç içireceğinizi anlatıyor.

Bakalım görme engelli bir bebek, ebeveynlerine nasıl sesleniyor bu ay? O zaman Canan'ın köşesine bir göz atmanın zamanı geldi.

Word üzerinde imla kontrolü yapmayı öğrenmek isteyenler, Can Deniz tarafından çağrılıyorsunuz.

Bu aylık da bizden bu kadar. Eylül sayımıza kadar özleyin bizi.

Göçmenler, Sağlamcılık, Acıma ve Nefret İşleri

Meral Sözen

meralsozen1@gmail.com

Sayı: 90, Ağustos 2021

Göçmenleri istemiyorlar. “Neden?” Bir kısmı cevap olarak bazı fotoğraflar paylaşıyor. Bu fotoğraflarda denize giren mülteciler var. Yiyor, içiyor, sohbet ediyor, belki eğleniyor, iyi vakit geçirmeye çalışıyorlar. Sorun ne peki? Sorun tam da bu. Acımamız gereken bir grubu hiç de acınacak halde görmüyoruz. O halde nefret edelim!

Yeti farklılığıyla ilgili deneyimlerimizden iyi bildiğimiz bir denklemdi bu. Acımadan nefrete geçiş o kadar hızlı olur ki acımayla nefretin aynı şey olduğunu açıkça bildiğiniz halde şaşkırmaktan kendinizi alamazsınız. Yolda bastonunuzla yürürken biri gelip “çat” diye kolunuzu tutar ve en merhametli ses tonuyla, “Sana yardım edeyim” der. Siz, sertçe kolunuzu çekerseniz, bir de üstüne “Ben senden yardım istedim mi?” diye çıkışırsanız, bir anda “Bunlara da iyilik yaramıyor!” diye yüksek sesle söylenen birine dönüşür karşınızdaki.

Göçmen karşıtlığındaki bu pervasızlıkta da benzer bir durum var. Göçmenler, temel insan haklarına sahip kişiler olarak değil de “zavallı insanlar” olarak algılandığında veya yansıtıldığında; acınması ve korunması gereken, mazlum kardeşlerimizden ibaret görüldüğünde denize girmiş olmalarını veya nargile içmelerini kabul edemiyoruz. Acıdığınız kişinin hep acıdığınız kişi olarak kalması gerekir çünkü. Siz acıyarak bilmem hangi ilkel benlik algınızı tatmin ettiniz ve şimdi o kişi acınacak durumda görünmediğinde bu ayrıcalığınız elinizden alınıyor.

“Ben yıllardır tatil yapmadım” diye isyan edenler var. Göçmenler denize girmeseydi bu duruma bir şey demeyecekti belli ki. Ama şimdi kendisinden daha kötü durumda olan birilerinin varlığına duyduğu ihtiyaç katlanılmaz oluyor. Bu bağlamda tekrar etmekte yarar görüyorum ki acımak ahlaksızlıktır. Birine duyduğunuz acıma hissiyle kendinizi bir şekilde erdemli falan hissettiyseniz eğer, kendi dışınızdaki birilerinin acınası durumda olmalarını daima isteyeceksiniz demektir.

“Kimsenin merhametini değil hakkımızı istiyoruz!” derken, “Engelliliğe dayalı ayrımcılık duygusal bir mesele değil” derken, “Yardım değil dayanışma” derken bunları anlatmaya çalışıyoruz biz. Tüm bunları basit hassasiyetler, zorlama duyarlılıklar gibi görmek ve göstermek isteyen çok sayıda sağlamcıyla karşılaşıyoruz. Bu toplumun sözde aydınlarından, sözde eşitlikçilik yanlılarından, sözde kanaat önderlerinden o kadar çok sağlamcı söz ve davranış gördük ki son dönemdeki ırkçılıklarına o kadar da şaşıramadık doğrusu.

Sağlamcı düşünceleri olan ve bu konuda gelişime kapalı olan birinin, hangi siyasi görüşten ve kim olursa olsun ayrımcı olmamasına imkan ve ihtimal yoktur.

Sağlamcılık; ırkçılığı, cinsiyetçiliği, her türden eşitsizliği ve ayrımcılığı besleyen en temel zemindir.

Herhangi bir alanda gerçek bir hak savunusu yapmak, diğer konularda da ilkesel ve tutarlı bir duruşu gerektirir.

Bunun için en başta kendi içimizdeki sağlamcılığı sorgulamak, sonra da bu toplumu içinde bulunduğu Nazist bakış açısıyla yüzleştirmek zorundayız.

NFB İzlenimleri

Ali Çolak

ali.f.colak@gmail.com Sayı: 90, Ağustos 2021

Bu dergide kendi dilimden yazacağım ilk yazıda, editörünüz Burak Sarı'nın ricası üzerine size bu yılki Ulusal Körler Federasyonu NFB'nin yaptığı sanal kongre hakkında bilgi vereceğim. Bu yazıyı manidar kılan bir detay ise bu dergiyle ve Engelsiz Erişim Derneği ile federasyonun 2016 yılındaki kongresinde, derginin o zamanki editörleri Deniz Aydemir Döke ve Elif Emir Öksüz ile kısa bir muhabbet sırasında tanışmış olmamdır. İkisi de beni bu dergide kendi yazılarımı ve çevirileri yayınlamaya davet ettiler ama o zaman mümkün olmamıştı. Kısmet bugüneymiş.

Bu yılki toplantıyı anlatmadan önce NFB'nin yapısı ve bu toplantıların genel işleyişi hakkında sizi bilgilendirmek isterim. NFB kendi içinde eyalet bölümlerine yani bölgesel derneklere ayrılır. Yıl içinde bu bölgesel dernekler de kendi çaplarında ulusal kongreye benzeyen kongreler gerçekleştirirler. Aynı zamanda, bu bölümlerle paralel olarak çalışan farklı meslekler, ilgi alanları ve ihtiyaç grupları ile ilgilenen özel gruplar da derneğin içinde barınır. Örneğin bulunduğum New York eyaletinin bir NFB Öğrenciler Birliği var. Kongrenin ilk günleri bu grupların toplantılarıyla geçer. Farklı grup mensupları toplanıp o yıl kendilerini alakadar eden meseleleri tartışır ve eğer tüzüklerine uygunsa, o toplantıda yönetim kurulu üyelerini seçerler. Bunların yanı sıra Freedom Scientific gibi erişilebilir teknoloji üzerine çalışan şirketler ve Google gibi genel alanda çalışmakla birlikte erişilebilirliği uygulamaya çalışan şirketler de kendi toplantılarında erişilebilirlik konusunda yaptıklarını sergilerler. Bu süre zarfında en büyük problem ise maalesef birçok toplantı aynı saatte olduğu için bazen insanın hangisine gideceğine karar vermesi zor olabilir.

Kongrenin ilk gününün büyük bir bölümünü, NFB'nin iş bulma fuarı ve onunla alakalı bölümlerde geçirdim. İlk bölümde bazı işverenler bize eleman ihtiyaçları konusunda bilgi

verdiler, sonra ayrı ayrı Zoom odalarına ayrılarak işverenlerle konuşma fırsatı bulduk. Bu işverenlerin içinde Amazon ve Oracle gibi genel şirketlerin yanı sıra özellikle körlerle çalışan bazı kuruluşlar da vardı. Günün sonunda iş bulma konusunda bazı konuşmaların yapıldığı bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda bir konuşmacı, iş tecrübesinin olmamasının aşılmaz bir engel olmadığını, bir kişiye teknoloji konusunda yardım etmemizin bile iş konusunda tecrübe olarak gösterilebileceğini söyledi.

İş fuarının dışında genellikle teknoloji ağırlıklı toplantılarda bulundum ve bu durum ikinci gün de devam etti. Humanware şirketinin yeni çıkan Braille ekranları artık 5 farklı cihaza Bluetooth sayesinde bağlanıyor ve saat ve hesap makinesi gibi bazı farklı seçimleri var. Braille ekran ve Brailnote gibi aletlerin arasında bir ürün çıkarmaya çalışıyorlar. Aynı zamanda Aira'nın eski başkanı ve Kişisel Yapay Zeka adlı bir şirketin kurucusu olan Suman Kanuganti'nin bir konuşmasını dinledim. Bu şirket, insanların kendi hafızalarından faydalanarak Siri veya Alexa benzeri bir yapay zeka geliştirmeye çalışıyor ve bu konuda körlerin de katılımlarını istiyor.

İndependance Science (Özgürlük ve Bilim) adlı bir kuruluşun konuşmasında, Lab Quest adlı bir alet aracılığıyla bazı bilimsel sensörlerin erişilebilirliğini gördüm. Turnusol kağıdının yerine bir sensör kullanarak bir maddenin asit mi baz mı olduğunu tespit ettiler. Bir diğer alet ile bir küvette suyun akıntısını tespit ettiler. Kendi lise günlerimde böyle bir aletin olmasını çok isterdim.

Son yıllarda erişilebilir teknoloji konusunda önemli bir trend ise körler için bir tam sayfalık bir Braille ekran tasarlamaktır. Bu konudaki tasarımlardan birisi APH ve Humanware'nin tasarladığı Dynamic Braille aletidir. Alet henüz tasarım aşamasında ve tamamlanınca körlere bir sayfalık Braille ekran sağlayacak. Ayrıca grafikleri temsil etme gibi bir özelliği olacak. Yalnız böyle bir alet için şu an bilgisayarlarda kullanılan BRF formatının yetersiz olduğunu, bu nedenle dünyanın farklı bölgelerinden kuruluşlarla iletişime geçerek Braille'in bilgisayarda temsili için

yeni bir standart geliştirmeye çalıştıklarını söylediler. Ben görüştüğü kuruluşlar içinde Türkiye’den kuruluş olup olmadığını sorunca, o an hatırlamadıklarını söylediler. Umarım Türkiye’deki kuruluşlar da bu projenin içinde bulunur çünkü gelecek için önemli olacağını düşünüyorum.

Akabinde NFB’nin bilgisayar bilimi grubunun toplantısına katıldım, toplantıda o yılki teknolojik gelişmeler ve grubun finansal meseleleri konuşulup oylamaya sunulduktan sonra farklı konulara geçildi. İlk önce Olga Yakovleva adında kör bir Rus programcı bize Rhvoice adındaki sentezleyiciyi tasarlama macerasını anlattı. Sentezleyici, insanların ses kaydını baz alıyor ve şu ana kadar Rusca, Kırgızca, İngilizce ve Gürcüce gibi dilleri okuyabiliyor. Sonra Mozilla kuruluşundan iki temsilci, Mozilla’nın erişilebilirlik tarihini anlattı ve erişilebilirlikle ilgili bazı problemler hakkında konuştu.

Üçüncü günün sonunda, özel toplantılar bitip genel toplantı başladı. Bu toplantıda ilk önce eyaletlerin liderleri küçük konuşmalar yapıp kendilerini ve eyaletlerini tanıttı ve bu süre zarfında ne tür projeler üzerinde çalıştıklarını anlattılar. Geçen birkaç yılda NFB’yi meşgul eden bir mesele maalesef içinde vuku bulan bazı istismar ve taciz olaylarıdır. Bu tür olaylar bazı üyelerin NFB’yi terk etmesine neden olmuş ama liderler bu tür olayları yaşayan bazı kişilerle birleşerek bu tür olayların şikayet edilmesi ve terapiye imkan sağlanması için bir sistem geliştirmeye çalışmışlar.

Aynı zamanda NFB, içinde bulunan bazı farklılıkları entegre etmek için çalışmalarda bulunuyor. Tahminime göre son zamanlarda artan ırkçı saldırılar bu tür bir çalışmayı zorunlu kıldı. Toplantı sırasında Arap asıllı bir Müslüman kadın, Çin asıllı bir kadın, birkaç siyahi üye, bir gey erkek ve işitme kaybı olan bir üye konuştu ve hem birlikteliğin önemini hem de o birliğin içinde farklılıkların olduğunu anlamının önemini vurguladılar.

Aynı zamanda, NFB'nin bilişim teknoloji eğitimcileri grubundan Chancey Fleet'in moderatörlüğü altında ve Apple, Amazon, Microsoft ve Google'dan temsilcilerin katıldığı, erişilebilir teknoloji hakkında bir panel gerçekleşti. Panel çok verimli ve detaylı olduğu için burada detay vermektense, farklı bir yazıda anlatmaya karar verdim.

Toplantının bu bölümünde NFB, geçen yılda ne tür faaliyetlerde bulunduğundan bahsetti. Yıllardır NFB'yi meşgul eden iki mesele, son yıl içinde güzel sonuçlar getirmeye başladı. Bunlardan ilki, kör ve nadiren sağır ebeveynlerin karşılaştığı, çocuklarının sosyal hizmetler tarafından alınması tehlikesidir. Amerika'da, anne ve babada hiçbir yeti farklılığı bulunmasa da, özellikle çocuk görebiliyorsa anne babanın bu çocuğa bakamayacağını varsayan görevliler, çocukları ebeveynlerden almaya çalışıyorlar. Bu bir kural doğrultusunda değil, sadece kendi önyargılarının sonucu olan bir eğilim. Çoğu zaman NFB gibi kuruluşların yardımıyla çocuklar bu tehlikeden kurtuluyorlar. Son on yılda NFB, kör ebeveynlerin haklarını korumak için kampanyalar başlattı, ilk önce NFB'nin merkezi olan Maryland eyaletinden başlayarak kör ebeveynlerin haklarını korumak için yasaların geçmesini sağladı. Bu çalışmalar hala devam etmekte. İkinci mesele ise ABD'nin Adil Çalışma Standartları Yasası 14c fırcasıdır. Bu bölüme göre, devletten özel sertifika alan bazı iş yerleri, engelli elemanlarını asgari ücretin altında bir maaş ile çalıştırabiliyorlar. NFB bu adaletsizliğe karşı yıllardır mücadele ediyor. 2011'de NFB'nin ısrarı ile ABD meclisine Engelli Çalışanlar için Adil Maaş adında bir tasarı sunuldu. Tasarı henüz kabul edilmese de California ve New York gibi bazı eyaletlerde destek artıyor.

NFB aynı zamanda bu toplantıda gelecek yılda uygulayacağı projeler hakkında öneriler sunar ve bu öneriler NFB içinde oylamaya tabi tutulur. Normalde delegeler aracılığıyla ya da sesli bir şekilde yapılan oylamalar bu yıl telefon aracılığıyla yapıldı. Kararlardan bazıları şöyle: Amerika Birleşik Devletleri Kongresi'ni kan şekeri monitörleri gibi evde kullanılan ve erişilemeyen tıbbi cihazların sayısının artmasını önlemek için Tıbbi Cihaz Görsel Olmayan Erişilebilirlik Yasası'nı geçirmeye teşvik eden bir karar; devletin ve eyalet yönetimlerini seçmen kimlik belgelerini almanın zor olması ve toplu ulaşımdan uzak oy kullanma yerleri gibi kör seçmenlerin oy kullanmasını zorlaştıran engelleri kaldırmasını talep eden bir karar; ABD

ordusunu, politikalarını kör insanların ordunun hizmetine girmesine izin verecek şekilde değiştirmeye ve kör olan askerlere pozisyonlarını yeniden sınıflandırarak aktif görevde kalmaları için daha fazla fırsat sağlamaya çağıran bir karar; rehber köpek eğitim programlarını bazı kontrolcü ve kaba uygulamalardan uzak durmaya ve kör müşterilerine erişilebilir materyaller sağlamaya teşvik eden bir karar; engelli bireyleri istihdam ettiklerini iddia edip bu konuda devletle anlaşmaları bulunan kar amacı gütmeyen kuruluşların, ekran okuyucu kullanıcılarına karşı ayrımcı prosedürler uygulamalarını kınayıp bu kuruluşları bu tür uygulamalardan vazgeçmeye davet eden ve bu tür kar amacı gütmeyen kuruluşların denetiminden sorumlu komisyonu, Engelli Amerikalılar Yasası'na uymayan herhangi bir kar amacı gütmeyen kuruluşu yaptırım uygulamaya çağıran bir karar idi...

Şu ana kadar saydığım kararlar, Türkiye için belki örnek kararlar olarak ya da Amerika'daki körlerin durumundan haberdar olmak için okunabilir. Fakat şu an hakkında yazacağım kararın Türkiye için de yankıları olabilir. Teknoloji konusuna meraklı olsam da yakın zamanda erişilebilirlik konusunda farkında olmadığım bir problem çıkmış. Bazı şirketler, erişilebilirliği yapay zeka ve basit bir script ile halledebileceklerini vadederek bazı web sitelerine sözde erişilebilir üst ek sayfalar satmaya başlamış. Sunulan ürünler hem erişilebilirliği sağlamıyor hem de bazen zaten erişilebilir olan sitelerde erişilebilirliği bozuyor. Bu şirketler içinde özellikle Accessibee adında bir şirket, kullandığı taktikler sebebiyle çok tehlikeli. Şirket web site sahiplerine eğer teklif ettikleri erişilebilirlik çözümünü uygulamazlarsa, körler tarafından dava edileceklerini iddia ederek gözlerini korkutan reklamlar yolluyor. Engelliler ürünlerinin iddia edildiği gibi çalışmadığını bildirince; Accessibee bu engellilerin teknolojiyi kullanmayı bilmediklerini, bahsedilen sitelerde Accessibee'nin olmadığını söyleyerek, ya da bu aktivistleri geri kafalılıkla suçlayarak eleştirileri savuşturmaya çalışıyor. İşin üzücü tarafı, bu şirketlerle çalışan görme engelliler var ve patronlarının onlara tembih ettiklerini tekrarlıyorlar. Bu konu üzerinde çalışanlardan ve bu şirkete karşı gelenlerden bazılarını tanıyorum, emin olun teknolojiyi çok iyi kullanıyorlar ve geri kafalı değiller ama yapay zeka henüz bu meseleyi bir insanın yönetimi olmadan halledecek kadar gelişmedi. Bu problemin henüz Türkiye'yi etkilediğini düşünmüyorum ama bütün teknoloji şirketleri gibi bu şirketler de uluslararası müşteriler isteyecektir, yakın zamanda kullandığımız bir siteye gelebilirler.

Her yıl olduğu gibi kongrenin sonunda NFB başkanı körlerin geçmişini ve geleceğini analiz eden bir konuşma ile toplantıyı bitirdi. Bu yılın konusu, daha önce 2020 yılında gerçekleşen ırkçılık olayları sebebiyle, NFB'nin kurucusu Jacobus TenBroek'un siyahileri NFB içinde entegre etme çabaları ve genel anlamda NFB içinde birliğin önemi idi. Bu konuşmanın tercümesini gelecek bir yazıda okuyabilirsiniz.

Böylece bir NFB kongresinin sonuna geldik. Elimden geldiğince size hem Amerika'daki körlerin durumunu hem de belki Türkiye'deki körler için de faydalı olacağını düşündüğüm bazı bilgileri aktarmaya çalıştım. Eğer NFB Zoom kayıtlarını yayınlarsa, o zaman katılmadığım toplantılar hakkında veya katıldığım toplantılardan hatırlayamadığım detaylar hakkında bilgi vermeye devam edeceğim. Başka bir yazıda buluşuncaya dek şimdilik hoşça kalın.

Nörolojik Özgürleşme

Merhaba! Spektrum

base@merhabaspektrum.com

[Sayı: 90, Ağustos 2021](#)

Beni bir süredir, belki bir-iki yıldır görmemiş biriyle şu an karşılaşsam, daha doğrusu o kişi evime misafirliğe gelse veya insanların önünde konuştuğum bir etkinliğe katılsa, bana mutlaka şu an o zamankinden farklı davrandığımı söyleyecektir, söylemese de hissedecektir. Bunun en önemli sebebi, bir süre önce çok yoğun ve yıpratıcı bir tükenmişlik dönemine girip otistik olmamın beni nasıl etkilediğini, tam olarak ne anlama geldiğini ve hayatımda, benliğimde nasıl bir yer tuttuğunu uzun uzun düşünmek, anlamak zorunda kalmış olmam. Sonuç olarak, şu an ihtiyaçlarımın ve özelliklerimin çok daha farkındayım; bunların beni sadece şu an değil, bebekken, büyürken, gelişirken de nasıl etkilemiş olduğunu anlayabiliyorum. Bu süreçte aslında göz teması kurmanın beni rahatsız ettiğini, ellerimle veya bedenimle stim yapmanın bastırduğum bir ihtiyaç olduğunu, hayatımı şekillendirmiş olan anlayamama, uyum sağlayamama ve dışlanma deneyiminin daha geniş bir çerçeveye oturduğunu fark ettim. Şu an “daha otistik”, veya ortalama bir insanın bakış açısıyla daha tuhaf davranıyor olabilirim ama aynı zamanda çok daha mutlu ve rahat hissediyorum, daha az kaygı ve panik yaşıyorum, bedenim ve zihnim gerçekten benimmiş gibi geliyor. Bedenimde, zihnimde, kişiliğimde, günlük hayatımda başkasını oynarken misafir gibi hissetmiyorum. Bunu ben en azından kendi adıma bir “nörolojik özgürleşme” olarak tanımlıyorum.

Benim için nörolojik özgürleşme birkaç şey ifade ediyor. Bunların ilki ve en basiti, belki de bu süreçte attığım ilk adım, diğer insanların beni nasıl algıladığımı umursamamak oldu. Bu “normal davranış” kalıbının dışına çıkma bağlamında bir özgürleşmeydi. Hiçbir zaman “normal” biri olamamış, hep “tuhaf” diye yaftalanmış ve bunu çocuk yaşta bir savunma mekanizması olarak kendime bir kimlik olarak seçtiysem de bu genelde ilgi alanlarım, kılık kıyafetim ve dış görünüşüm, zevklerim, biraz da sosyal ilişkilerimi kurma biçimlerim ile sınırlıydı. Şu an bunun içine ellerimi, kollarımı sallayarak konuşma, göz teması kurmama, öne arkaya sallanma, “toplum

içinde” - ki anlamlı bulduğum bir tabir olmadı hiçbir zaman - özgürlüğü de dahil. Bunlar sadece birkaç örnek, ama bedenimin benim için en rahat, hatta en fazla mutluluk veren halinde bulunmasına izin verebilmek çok büyük bir adımdı.

Bu özgürleşmenin diğer adımı çok daha karmaşık, çünkü çocukluğundan beri hem LGBT+ hem de “tuhaf” biri olarak ve bunları benimseyerek, bunlardan gurur duyarak yaşayan biri için zaten işin “El alem ne der?” kısmını aşmak çok da zor olmayabiliyor. Burada beni asıl zorlayan şey, saydığım şeylerin ve diğerlerinin benim için birer ihtiyaç ve doğal varoluş halim olduğunu anlamak ve kabul etmektir, doğduğum andan beri “normal” davranışa zorlanmış biri olarak neredeyse beni neyin iyi hissettirdiğini yirmili yaşlarımın başında deneyerek bulmam gerekti. Sonuçta fark ettim ki daha açık ve görünür stimler, göz teması kurmamak ya da az kurmak, öne arkaya sallanarak oturmak ve benzeri birçok şey varmış, artık eskisi gibi yaşadığımı hayal bile edemiyorum. Bunun düşüncesi bana çok yorucu geliyor, bunu yirmi küsur sene tam da becermeden yapmak sanki tüm enerjimi tüketmiş.

İşte bu tükenmişlik işin diğer yanını açıklamamda çok önemli: Kendinizi bildiğiniz andan beri yetkin, akademik ve profesyonel anlamda başarılı, kendi alanında her şeyi yapabilen biri olarak tanındığınızı, kendinizi ve özellikle kendinize verdiğiniz değeri “yapabilmek” üzerinden kurduğunuzu, sonra yirmili yaşlarınızın başında aslında engelli olduğunuzu, bugüne kadar görmezden geldiğiniz veya görmezden gelinen, mecburen ertelediğiniz sınırlarınız olduğunu fark ettiğinizi hayal edin. Burada birçok yapı var - öncelikle hem toplumsal olan hem de kendi içselleştirdiğim sağlamlılık, ve dolayısıyla sadece “otistik olduğum için bazı şeylere hassas, azıcık “tuhaf” olmanın yanı sıra engelli olduğumu kabullenmede yaşadığım güçlük, bunun yanında da aslında tüm sağlamlılıkların temelini oluşturan, sağlamlılıktan bahsederken gözardı edemeyeceğimiz kapitalizm - ve bir insanın hayatta kalmak, onurlu bir hayat yaşamak için belli bir üretkenlik sağlamasını, emeğini belli şekillerde satmasını zorunlu kılan ekonomik, siyasi ve sosyal sistemler. Hep (anlamsız, sağlamlı ve bu bahsettiğim sistemlerden ayrıştırılamayacak, benim yıllardır asla katılmadığım ve onaylamadığım bir şekilde “zeki” olarak tanımlanmış, hatta otistik davranışları ve ihtiyaçları “Fazla akıllı, ondan öyle” diye meşrulaştırılırken gözardı

edilmiş biri, “iyi okullarda” okumuş, akademik başarısıyla var olmuş, hatta zaten uyum sağlayamayan, norm dışı kalan varlığını bu olumsuzlukları yetkinliğiyle dengeleyerek kabul ettirmiş biri olarak tüm bunların yanında (ve altında) engelli olduğumu anlamak ve kabul etmek karmaşık ve zor bir süreçti.

Tabii ki bir insan engelli olup, otistik olup tüm bunları yapabilir. Ancak benim kendi hayatıma devam edebilmem, tükenmişlik halinden çıkmaya başlayabilmem, kendimi olduğum gibi kabul edebilmem ve içinden çıkılmaz bir bunalıma sürüklenmem için tüm bunları yapmam da yapmasam da, hatta yapamasam da değerli olduğumu, yaşamımı sürdürebileceğimi kabul etmem gerekiyordu. Birdenbire bana normalde kolay gelen hiçbir şeyi yapamadığım, günlük hayatımı idame ettirirken ve kendime bakarken normalden çok daha fazla zorlandığım ve standartlarımı neredeyse sıfıra indirmek zorunda kaldığım, tüm enerjimin en basit anlamda hayatta kalmaya harcadığı bu süreçten daha çıkabilmiş değilim ancak şu an yarı zamanlı çalışabilmemin, önem verdiğim şeylerle uğraşabilmemin sebebi kesinlikle kendimi bu “verimsiz”, üretken olmayan, akademik başarı timsali olmaktan çok uzak, “parlak” bir kariyerin başında asla olmayan ve olmak istemeyen, sadece yaşayan ve elinden geleni yapan, bazen onu da yapmayan halimle kabul etmeyi öğrenmemdi. Şanslıyım ki bir şekilde yarı zamanlı çalışarak hayatımı sürdürebiliyorum, çevremde beni olduğum gibi kabul eden, seven (ve çoğu kendi de nöroçeşitli olan) arkadaşlarım var, sürekli bir şeyler diyen el aleme laf yetiştirme veya denenleri umursamama konusunda da antrenmanlıyım. Beni lisede, üniversitede tanımış insanların ne düşüneceği kaygısı kafamda neredeyse hiç yer kaplamıyor.

Konunun bir de “bağımsızlık” kavramının yüceltilmesi, bir ideal olarak sunulması yanı var - hiçbirimiz bağımsız değilken, böyle bir şey mümkün veya üstün değilken (sosyal ihtiyaçlarımızı geçtim, yediğim meyve sebze ben yetiştirmedim, mobilyalarımı ben yapmadım, bir yerden bir yere başkasının sürdüğü otobüsle gidiyorum sonuçta) engelli insanların ihtiyaçları norm dışı bırakıldığı için ve hayatlarımıza bu yüceltilmiş, inşa edilmiş ama aslında anlamlı olmayan bağımsızlık ideali merceğinden bakılıyor; destek almak, desteğe ihtiyacı olmak, doğal bir şey değil de düzeltilmesi gereken, acınası, utanılacak bir şey olarak görülüyor.

İhtiyaçlarımızı, engelimizi, farklılıklarımızı, her şeyi kabul ederken bir yandan da bu bağımsızlık idealini reddetmek, daha doğrusu ne mümkün ne de anlamlı bir ideal olmadığını anlamak ve birbirimizle kurduğumuz ilişkilere odaklanmak gerekiyor sanki.

Tüm bunlardan dolayı, “nörolojik özgürleşme” dediğim şey, özellikle kendi deneyimim bağlamında, sadece yargılanma korkusundan, beklentilerden özgürleşme değil, içine doğduğumuz ve bizi şekillendiren ekonomik düzene karşı eleştirel olma, hatta alternatifler tahayyül etme zorunluluğu. İnternette çocukluğumdan beri vakit geçirdiğim uluslararası çevrelerde hep engelli, LGBT,+ işsiz, yoksul insanların birbirine ellerinden geldiğince destek olarak, dayanışma içinde hayatta kaldığını gördüm. Yetişkin hayatımda da çevremdekilerle bu şekilde ilişkiler kuruyorum. Bu yüzden hayattayım ve olabildiğine, kısmen iyiyim. Konu sadece otizm de değil, bunun içine akıl hastalıkları da giriyor; “delilik”, benim her şeyin yanında politik bir kimlik olarak benimsediğim bir kavram. Konu doğal olarak yalnızca bireysel olamaz; içinde bulunduğumuz, hayatta kalmaya çalıştığımız, insana ve özellikle bizim gibi insanlara ama tüm insanlığa ve ekolojiye düşman olan sistemi bireysel özgürleşmelerimizle yıkamayız. Buna rağmen, elimden geldiğince nörolojik özgürleşmemi yaşamış olmak, kendimi engelli, tuhaf, üret(e)meyen, çalış(a)mayan halimle kabul etmek hem benim hayatta kalmamı hem de başkalarının hayatta kalmasına yardım etmemi daha mümkün kıldı. Ben normal davranamayan, maskeleyemeyen, sağlam bir insan kadar çalışamayan, üretemeyen halimle de değerliyim, bundan daha önemlisi, mutluyum.

Ersin Sınay ile Röportaj

Burak Sarı

buraksari2014@gmail.com

Sayı: 90, Ağustos 2021

Burak Sarı: Sizi kısaca tanıyabilir miyiz?

Ersin Sınay: Ben Ersin Sınay, Kıbrıslıyım. 2012’de Londra’daki City University London Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü’nden mezun oldum. Mezun olduktan sonra Londra’da hem devletin sağlık sektörüne bağlı olarak hem de özel olarak okullarda, hastanelerde ve kliniklerde çalıştım. Şimdi de İtalya’nın Pesaro şehrinde yaşıyorum. Online olarak Londra’da iki özel eğitim okulu ile çalışıyorum ve aynı zamanda sosyal medya ve web sitem üzerinden de alternatif ve destekleyici iletişim alanında Türkçe bilgi ve materyal paylaşıyorum.

Burak Sarı: ADİS nedir?

Ersin Sınay: ADİS, “alternatif ve destekleyici iletişim sistemleri” olarak açıklanır. Bu da sözel iletişim dışında kullandığımız tüm iletişim yollarına verilen isimdir. Örneğin el, yüz hareketleri, jestler, vücut dili, semboller, işaret dili vs. gibi. Bunlar genel olarak iki gruba ayrılır; yardımcı ve yardımcı olmayan. Yardımsız ADİS: Herhangi düşük veya yüksek teknoloji desteğe ihtiyaç duymadan kullanabileceğimiz iletişim sistemleridir, Jestler, mimikler, işaret dili gibi. Yardımlı ADİS ise düşük veya yüksek ek yardıma ihtiyacımız olan iletişim sistemleridir. Ses kayıtlı butonlar, iletişim kitapları, uygulamalar, iletişim cihazları, gözle kontrol edilebilecek cihazlar vs. gibi. ADİS, sözel iletişime geçmekte herhangi bir sebepten dolayı güçlük yaşayan herkes için kullanılabilir. Yaş sınırı yoktur ve herhangi bir ön koşul becerisi gerektirmez.

Burak Sarı: Türkiye ve dünyada alternatif iletişim hakkında nasıl bir farkındalık söz konusu?

Ersin Sınay: Aslında ellerimizi kullanarak iletişime geçmek, ağızımızı kullanarak iletişime geçmekten daha eski bir tarihe dayanır. Kısaca ADİS'in geçmişinden bahsedecek olursak, ilk bilinen düşük teknoloji ADİS metodu 1920'li yıllara aittir Örneğin bunun ismi F Hall Roe İletişim Panosu'dur. F Hall Roe, serebral palsi tanısı olan bir yetişkindi ve onunla beraber kişinin parmağıyla işaret ederek kelime ve cümle kurabileceği harflerin ve kelimelerin olduğu bir pano oluşturuldu. Bu alanda bir diğer önemli gelişme de 60'lı yıllarda Amerikan İşaret Dili'nin geliştirilmesi ve 80'li yıllarda da Amerika'da ilk ADİS kursları verilmeye başlanmasıdır. Teknolojinin gelişmesi ve özellikle IPAD gibi tabletlerin hayatımıza katılmasıyla da ADİS inanılmaz gelişti ve birçok kişi için erişebilir ve ekonomik opsiyonlar sunmuş oldu. Şu an birçok tanıya sahip, birçok sebepten (fiziksel, nörolojik, motor vs.) sözel olarak iletişime geçemeyen herkesin erişebileceği, donanımlı, kişilerin hayat kalitesini arttıran ve topluma katılımlarını sağlayan birçok uygulamaya sahibiz. Ama başka dillerde.

Eğer Türkiye'de Türkçe ADİS'e bakacak olursak ilk sağır ve dilsizler okulu II. Abdülhamit Dönemi'nde Sultanahmet Ticaret Mektebi içinde 30 Eylül 1889'da açılmıştır. Ancak beş kez yer değiştirdikten sonra, son olarak Kaptan İbrahim Paşa Külliyesi'ne taşınmış ve 1913'te de kapanmıştır. Bu okulda ve daha sonra açılan okullarda Türk işaret dili öğretimi sürdürülmüştür. 1953 yılında ise ülke çapında işaret dili eğitimi yasaklanmış ve 1992 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde işaret dili konusunda hiçbir çalışma yapılmamıştır. Amaç, işitme engellilerin sözel eğitimi yani konuşturulmasını sağlamaktır. İşaret dilinin konuşmaya engel olduğu, işitme engellilerin konuşturulması için işaret dilinin yasaklanması Türkiye'de işaret dili eğitimi ve öğretimini dünya ülkeleri arasında yaklaşık 60 yıl geri bıraktığı gibi, Türk işaret dili üzerine bilimsel araştırmaların da neredeyse hiç başlatılamaması gibi bir olumsuzluğa yol açmıştır. Türk Milli Eğitim sisteminde Türk işaret dilinin yasaklanmasından 52 yıl sonra 2005 yılında çıkarılan "5378) sayılı Özürlüler Kanunu"yla TİD serbest bırakılmış ve bu konuda çalışma yapma görevi Türk Dil Kurumu'na verilmiştir. Bununla beraber Türkiye'de

diğer alternatif ve destekleyici iletişim sistemlerinde de henüz yeterli gelişme, kabullenme ve farkındalık gösterilmemiştir. Sözel iletişim ısrarı devam etmekte, sunulan ADİS opsiyonları ise sınırlıdır. Var olan Türkçe ADİS opsiyonları sadece istek belirtmek veya özel eğitim programını desteklemek için kullanılabilir. Henüz Türkçe olarak tam donanımlı, kişinin her ihtiyaç, istek, fikir ve inancını paylaşabileceği, okuma-yazma, akademik ve profesyonel hayatını destekleyen, çevresel kontrol ve taşınılabiliğe önem veren bir uygulama hazırlanmamıştır.

Burak Sarı: ADİS hakkında yanlış bilinenler nelerdir?

Ersin Sınay: 1) ADİS konusundaki en büyük önyargı, bunun çocukları tembelleştireceği ve/veya konuşmayı engelleyeceği yönündedir. Birçok araştırma bunun böyle olmadığını hatta konuşmayı desteklediğini göstermektedir. Şu an birçok ülkede tipik gelişen çocuklara dahi işaret dili eğitimleri verilmektedir ve sözel olarak iletişime geçemeyen 6 aylık bebeklerin ihtiyaçlarını belirtmek için bağımsız olarak işaret dili kullanabildikleri ve işaret dili öğrenen çocukların ilerde kelime hazinesinin daha gelişmiş olduğu kanıtlanmıştır. Buna rağmen bu önyargı maalesef ülkemizde devam etmektedir.

2) Kişinin ADİS için uygun olması veya bunun için yaş sınırı veya önkoşul becerileri olması gerektiği düşünülür ama bu doğru değildir. Herkes, her an, istediği herkes ile istediği her yer ve her şekilde kendini ifade edebilmelidir. Bunun için kendini kanıtlaması veya belli bir yaşa kadar beklemesi gerekmez.

3) Sözel iletişime geçebildiği için kişilerin ADİS'e ihtiyacı olmadığı söylenir. Merhaba Spektrum! ekibi hem kendi deneyimleri hem de paylaştıkları araştırmalarla da bunun aksini defalarca bize aktarmıştır. Bunun için "part-time ADİS veya part-time/yarı-zamanlı sözel iletişime geçebilen" gibi tanımlar kullanılmaktadır. Otistik kişiler sözel iletişime geçebilse de bazı durumlarda duygusal, sosyal veya herhangi başka bir sebepten her an sözel iletişime

erişemeyebilirler. Bu gibi durumlarda veya istedikleri her an kendilerini ifade edebilmek için de ADİS'in erişilebilir ve kabul edilir bir iletişim sistemi olması ve sözel iletişim varsa dahil önerilmesi, erişilebilmesi ve kabul edilmesi gerekir.

4) Tam olarak ADİS hakkında olmasa da sözel iletişime geçemeyen kişilerle ilgili sıklıkla yapılan bir diğer varsayım da kişilerin potansiyeli ve özellikle bilişsel becerileri ile ilgilidir. "Sözel iletişime geçemeyen, düşük fonksiyonlu" gibi tanımlarla ifade edilen kişilerden beklentiler, kişiye rağmen düşük tutulur ve kişinin kendini olduğu gibi ifade edebilmesi için imkanlar yaratılmaz. Söyleyecek bir şeyi olmadığı, çevresi ile ilgilenmediği, öğrenmek istemediği veya öğrenemeyeceği iddia edilir. Ancak bu iletişim engelli kişilerin yaşam haklarının ihlalidir ve kabul edilemez. Kişinin bir şey söyleyemiyor olması, bir şey söylemek istemediği anlamına gelmez.

Burak Sarı: Bu yanlış bilgi akışının azalması için ne yapabiliriz?

Ersin Sınay: Bunun için ısrarla, örneklerle, araştırmalarla, anlaşılır ve erişilir bir şekilde anlatmaya, paylaşmaya ve bu alandaki gelişimlere destek olmaya devam etmeliyiz.

Burak Sarı: Sizin bu alanda çok güzel çalışmalarınız var. O çalışmalarını anlatabilir misiniz?

Ersin Sınay: Teşekkür ederim. Bu süreç aslında pandemi döneminde ortaya çıktı. Takip ettiğim ve daha önce çalışmış olduğum Londra'daki ve İtalya'da tanıştığım DKT'ler özellikle Covid virüsünden etkilenen ve entübe edilmiş kişilere iletişim imkanı sağlamak için birçok ADİS materyalleri hazırlamaya başladılar. Bu süreçte bunların birçoğunun Türkçe versiyonu olmadığını farkettim. Dolayısıyla ilk olarak bunları Türkçe'ye çevirip paylaşmaya başladım. Bu

süreç benim TR’de özellikle bu alandaki eksiklikleri görmemi sağladı ve web sitesi ve sosyal medya hesabını açtım. Buradan Türkçe bilgiler, araştırmalar ve materyaller paylaşmaya başladım. Böylelikle çocuk, yetişkin, aile, DKT, öğretmen vs. birçok kişi ile tanıştım ve bu alanda daha fazla çalışmaya başladım. Ben şu an İtalya’da yaşamama rağmen Londra’daki okullarımla online olarak full-time çalışmaya devam ediyorum. Dolayısıyla alternatif iletişim meselesi benim için bir tutku. Bu platformla kimseye bir mucize sağlamıyoruz, para kazanmıyoruz, kar yapmıyoruz. Sadece herkesin iletişim hakkına erişebilmesi için yollarındaki bariyerleri kaldırmaya çalışıyoruz. Yapılması gereken ve yapmak istediğimiz daha çok şey var.

Burak Sarı: Farkındalık yaratmak için bizler ne yapabiliriz?

Ersin Sınay: Ben sizin paylaşımlarınızdan çok şey öğreniyorum. Erişilebilirlik ve ADİS çok el ele hareket eden kavramlar bence. ADİS de “iletimde erişilebilirlik” demek zaten. Erişilebilirlik derken sadece binalara rampa yapılsa olurmuş gibi bir inanç var ama biz iletişim imkanları yaratmadığımız zaman da birçok kişinin toplumsal katılımını engellemiş oluyoruz. Farklılıkları kabul edip herkes nasıl istiyorsa öyle yaşamasının önünde engel olmamız gerekiyor sadece. Buna, seçtikleri iletişim yönelimleri de dahil. Yapabileceğimiz en iyi şey bu belki de.

Onun dışında daha sonuca yönelik öneriler sunmam gerekirse, bence bu alanda daha çok bilgilenmeli, eğitimlere katılmalı, öğrenmeli ve sürekli yenilenmeliyiz. İnsan hakları ve engelliliğe sosyal model bakış açısıyla sadece tanılara değil, çevresel faktörlere de eşit derecede önem vermeli, çeşitliliğin benimsendiği toplumsal olarak bir gelişim için hareket etmeliyiz.

Burak Sarı: Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Ersin Sınay: Bana ve ADİS'e yer verdiğiniz için teşekkür ederim. Eklemek ve yenilemek istediğim tek şey iletişimin bir hak olduğu ve bunun sözel olması gerekmediğidir. Çoğunluk, sözel iletişime geçebiliyor diye bu diğer iletişim metodlarından daha değerli değildir.

Burak Sarı: Bize vakit ayırdığınız için teşekkürler.

Not: Ersin Sınay'ın e-posta adresi ve web sitesinin bağlantısı aşağıda paylaşılmıştır.

ersnsny@gmail.com

<https://www.alternatifiletisim.com/>

Hadsizlik Parayla Değil Ya

Nurşen Korkmaz

nsunarkorkmaz@gmail.com

Sayı: 90, Ağustos 2021

Merhaba sevgili EEEH Dergi okurları. Yazılarımı takip edenler bilir, ben bu satırlarda çoğunlukla günlük yaşamda karşılaştığım ayrımcılık hikâyelerine, “sağlamcı” tutumlara, mikrosaldıranlıklara, kısacası tanık olduğum yaşanmışlıklara ve kendi deneyimlerime yer veriyorum. Yine öyle yapacağım ve yakın zamanda gözlemlediğim bir olayı sizinle paylaşacağım.

Birkaç hafta önce eşim, oğlum ve ben bayram ziyaretlerini tamamlamış eve dönüyorduk. İstanbul halkı bayram tatilini fırsata çevirip şehri terk ettiği için yollar boştu ve dolayısıyla trafik de yoktu. Otobüsle mi metroyla mı yolculuk edelim derken, hava çok sıcak olduğu için metroda karar kıldık. Herkes bizim gibi düşünmüş olmalı ki metro kalabalıktı. Oturacak yer bulamadık. “Olsun sorun değil, ne de olsa klimalar çalışıyor ve içerisi gayet serin” dedim içimden. Birkaç durak sonra araca zihinsel farklılığı olan bir genç ile annesi olduğunu tahmin ettiğim bir kadın bindi. Genç biraz da kiloluydu. Oturan yolculardan ikisi onlara yer verdi. Bu sırada tüm gözlerin bu genç ve annesi üzerinde gezdiğini söylemeliyim.

Metro bir durak bile yol almadan, anne ve oğlun yanında oturan bir amca başladı sohbe. Aslında sohbet değil de soru yağmuru desem daha yerinde olur. Gözleri sürekli gencin üzerinde olduğu halde bir yandan da anneye yöneltiyor gencin özel yaşamına dair sorularını. “Kaç kilo bu?” Anneden ses çıkmıyor. Duymazlığa geliyor sanki. Amca tekrarlıyor “Yüz kilo var mı?” Anne ısrarlı sorulara kayıtsız kalamıyor ve cevaplandırıyor. “Ah keşke cevap vermese!” diye hayıflanıyorum çünkü soruların ardı arkasının gelmeyeceğini tahmin ediyorum. Gerçekten de öyle oluyor. “Yok” diyor amca. “Benden kilolu bu. Daha fazla olmalı. Ekmek yedirme buna.” Annesi “Ondan değil, ilaç kullanıyor. İlaçlar da kilo aldırıyor” diyor. Sonra bizim yaşlı amca başlıyor gence saati öğretmeye. “Bu akrep, bu da yelkovan”, sanki ondan böyle bir talep gelmiş gibi. Olaya müdahale etmemek için kendimi zor tutuyorum. Çünkü çok rahatsız oluyorum. Benzer mikrosaldırğan davranışlarla sık sık karşılaşıyorum ve ne hissettiklerini, ne kadar rahatsız

olduklarını tahmin edebiliyorum. “Sana ne amca, niye rahatsız ediyorsun genci ve annesini?” demek istiyorum ama annesi yanındayken bana düşmez diye geri adım atıyorum. Saati de öğrettikten sonra amca bu sefer beslenme taktikleri veriyor kendince. “Babası da mı kilolu bunun?” diye yenisini ekliyor sorularına. Oysa anne ilaçların kilo yaptığını söylemişti ama amca kendi bildiğini okuyor. “Nereye gidiyorsunuz? Nerede ineceksiniz?” diye sormayı da unutmuyor tabii. Nerede inceklerini ben de merak etmişim çünkü daha ne kadar bu rahatsız edici sahneye tanık olacağımı düşünüyordum. Neyse ki birkaç durak sonra indiler. Ayakta olduğumuz halde biz o amcanın yanına oturmayı aklımızdan bile geçirmedik. Benzer sorulara maruz kalacağımızı biliyordum ve buna tahammül edemezdim. Boş yere başka bir yolcu oturdu ve bizim amca başladı ona da sormaya, “Nerelisin? Ne iş yapıyorsun?” Yanıt alamayınca biraz daha ısrar etti ama nihayet önüne dönüp susmak zorunda kaldı. Yani yolcunun taktiği işe yaradı. Bu sırada biz de ineceğimiz durağa gelmiştik.

Metrodan indikten sonra içime bir ferahlık yerleşti. “Oh be!” dedim. Daha fazlasına dayanamayacak gibiydim. Sonra düşündüm de zihinsel farklılığı olan gencin annesi de diğer yolcu gibi kendisine yöneltilen sorulara hiç cevap vermeseydi, rahatsız olduğunu söyleseydi, hatta “Sizi ne ilgilendiriyor?” deseydi, o amca da susacaktı. Nedense bu tip durumlarda karşımızdakine kabalık etmekten mi çekiniyoruz, yoksa gereğinden iyi niyetli mi davranma çabasındayız bilmiyorum. Kimse bizim özel yaşamımıza ve kişisel alanımıza iznimiz olmadan giremez. Bu amcanın davranışı çok büyük bir saygısızlık. Yapılan saygısızlıklara sessiz kaldıkça, tekrarlanmaya devam edecek. Bu nedenle benzer davranışlara maruz kaldığımızda, karşımızdakine uygun cevabı verip daha fazla ilerlemesine engel olmalıyız.

Olmasaydı İçimde Kalacaktı

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Sayı: 90, Ağustos 2021

İzlediğim ilk seferinde müziğiyle beni büyülemiş olan bir filmden söz edeceğim bu ay sizlere. Zaman geçip de yaşım ilerlediğinde başka açılardan da dikkatimi çeken bir film oldu “Kurbağalar”. Betimleme Tartışmaları grubunda, GETEM'e eklenen sesli betimlemeli filmler başlığıyla adımı okuyunca yüzümde güller açıldı adeta.

Bir sinema eleştirmeni değilim. Sıkı bir film takipçisi olduğum da söylenemez belki. Ama kendi çapımda özellikle eski Türk filmlerini çok seven birisi olarak diyebilirim ki bence Türk Sineması'nın en kayda değer filmlerinden biridir “Kurbağalar”. Konusu, konuyu ele alış biçimi son derece gerçekçi. Sahneleri çarpıcı ve bir o kadar da net. Bu toprakların kadınlarının hikayesi tüm çıplaklığıyla anlatılmış. Tam bu noktada sistemi tersten işleteyim ve size filmin konusundan bahsedeyim. Film, Edirne'nin bir köyünde geçen bir hikayeyi anlatıyor. Elmas'ın kocası Halil, hasımları tarafından öldürülür. Gençecik yaşında dul kalan Elmas, küçük oğlu ile birlikte yapayalnızdır artık. Üzerindeki borç yükü, geçinmek zorunda olmak onu direnmeye zorlar. Ancak gençtir, güzeldir, üstelik bir de duldur ve tüm köylülerin gözleri üzerindedir. Bu arada bir de eskiden beri Elmas'a tutkun olan Balkanlı Ali hapisten çıkmış ve köye dönmüştür. Aralarındaki aşk uzaktan uzağa yeniden filizlenir. Ali'nin annesi ise dul bir gelini istemez. Ötesi filmde sizi bekler. Bu saatten sonra benim yapacağım, filme dair kısa bilgileri aktarmaktan ibaret.

Film 1985 yapımı, GETEM sistemine ise Kasım 2019'da dahil olmuş. Böyle her bir sahnesi görsel detaylarla dolu olan ve bu detayların filmin çözümü için çok önemli olduğu eski filmleri izledikçe SEBEDER'i bir kez daha takdir ediyorum. Bu piyasaya bir şekilde girip de sadece üstünkörü birkaç dizi betimlemesi ile yetinen veya para kazandırmayan herhangi bir iş üstlenmeyen kurumların varlığını bilince...

Neyse biz kaldığımız yerden tanıtıma devam edelim. Film, dram türünde ve Gülşah Film tarafından sinemaya kazandırılmış. Osman Şahin'in hikayesi üzerinden Özden Çankaya, senaryosunu yazmış. Yönetmenliğini Şerif Gören'in yaptığı filmin yapımcısı Selim Soydan.

Karakterler ve oyuncularını ise şöyle: Elmas, Hülya Koçyiğit; Balkanlı Ali, Talat Bulut; Ali'nin Annesi, Tomris Oğuzalp; Halil, Metin Çekmez; Bakkal İbrahim, Ajlan Aktuğ; Hüseyin, Hikmet Çelik; Pala Bıyıklı Hasan, Yaman Okay; Zühtü, Yavuzer Çetinkaya; Havva, Nesrin Çelikel; Polimci, Ümit Yesin.

Filmin IMDb puanı 7,1 ki bence çok daha fazlasını hak ediyor.

Gelelim beni büyüleyen müziğine; müzik, Atilla Özdemiroğlu'na aitmiş. Ben bunca sevdiğim bu müziğin kime ait olduğunu SEBEDER sayesinde öğrenmiş oldum. Teşekkürler SEBEDER. Diyeceksiniz ki “Basit bir Google araması da mı yapamadın?” İnsanın aklına gelmiyor işte. Sonuçta en son belki de yirmi yıl önce izlediğim bir film. Bu arada size yazarken aklıma geldi ve araştırdım. Sezen Aksu'nun 88. albümünde “Hasret” adında bir şarkı var. Kurbağalar film müziği üzerine yazılmış sözleri olan bir şarkı. Benim belki de en sevdiğim Sezen Aksu şarkısı. Baktığım sozmuzik.com sitesinde beste ve düzenleme Atilla Özdemiroğlu, söz yazarı Aysel Gürel olarak görünüyor. Bugüne değin bir şekilde dikkatinizi çekmiştir diye tahmin ediyorum. Çekmediyse bile dinleyin. Şiddetle tavsiye ederim.

Hadi bir kez daha filme dönelim. Wikipedia sitesinde okuduğuma göre film, zamanında yabancı kaynaklara satılan ilk filmmiş. Bundan başka ödülleri başlığında ise şu detaylar göze çarpıyor. 1986 Sinema Yazarları en iyi on film seçimi listesinde, en iyi dördüncü film olmuş. 1986 Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde, en iyi müzik ödülünü almış. Ayrıca 1986 Nantes Film Festivali'nde de birincilik ödülüne layık bulunmuş.

Şimdi gelelim sesli betimleme değerlendirmesine. Her zamanki gibi önce emekçilerimizi saymakla işe başlayalım. Betimleme metin yazarı, Arif Emre Tiryaki. Kendisi aynı zamanda afişi de betimlemiş. Seslendiren, Ayşegül Kalkan. Ayrıntılı altyazı çevirmeni, Bülent Temür; işaret dili çevirmeni ise Oya Tanyeri. Son kontrollerde Fulya Akbaba, Dolunay Ünal ve Samet Demirtaş isimlerini görüyoruz. Ses montajda Nisa Namazova ve teknik yapımda Yeni Gökdelen Tercüme ile Dağ Prodüksiyon var yine.

Filme geçmeden önce afiş betimlemesinde dikkatimi çeken bir hususu vurgulamak istiyorum öncelikle. Afişte Elmas ve ölen kocası Halil'in ölüm sahnesi fotoğraflanmış. Bundan başka, film oyuncularının küçük resimleri var betimlemeden anladığım kadarıyla. Arif Bey tüm detaylarıyla anlatmış bu fotoğrafları. Ancak bunlar arasında Talat Bulut yani esas oğlan Balkanlı Ali yok. İlginç bir şekilde afişte Talat Bulut'un sadece adı var, Hülya Koçyiğit adının hemen yanında ve aralarında beyaz bir nokta ile vurgulanan.

Filme gelince yukarıda da yazdığım gibi görsel çok fazla detay içeriyor birçok eski Türk filminin aksine. Üstelik bu sahneler, filmin doğru anlaşılması için çok önemli. Bu açıdan Kurbağalar'ın betimlenmesi çok yerinde olmuş. Seçen ve betimleyenlere sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim.

Aslında söylenebilecek herhangi bir şey yok. Yer, zaman, ortam ve duyu durum betimlemeleri hemen hemen kusursuz. Hemen hemen diyorum, benim dikkatimden kaçan belki bir şeyler vardır diye. Seslendirmen de gayet güzel okumuş. Sıkıyor ve aynı zamanda kafada soru işareti bırakmıyor, "Ben mi anlayamıyorum acaba?" gibisinden.

Yazıyı baştan alıp da kontrol için bir kez daha okurken aklıma geldi. Yapımların eş erişimi kategorisinde ödül veren bir yarışma olsa, bence bu film finalde kıran kırana zirveyi zorlardı.

Dikkatimi çeken küçücük birkaç hususu söyleyeceğim şimdi sizlere. İlki, filmin başında oyuncuların isimleri sayılırken görüntüde oyuncular mı var, yoksa mesela bazı dizi ve filmlerde olduğu gibi filmin çekildiği yerlere ait manzaralar mı gösteriliyor arka planda? Eğer öyle olsaydı, muhtemelen betimlemeci bunu atlamazdı ama yine de merak işte.

Bir de aslında çok yerde hoşuma gitmesine rağmen ve durumu çok daha açıklıkla anlamayı sağladığı halde, zaman zaman sahne değişikliklerinde kullanılan "geçildi" yüklemi, kimi yerlerde fazla kaçmış geldi bana. Ancak dediğim gibi çok hızlı değişen kimi geçişlerde metin yazarı bu yüklemi o kadar güzel kullanmış ki "Olmasaydı iyiydi" dersem ayıp etmiş olurum. Bir de bazı yerlerde kulak tırmalayan bir yüklem de "odaklanıldı" olmuş. Ancak bir kez daha yineleyeyim, sadece birkaç yer için söylenebilir bu fazla kullanım.

Daha önceleri defaatle vurguladığım bir betimleme kuralına dair eleştirimi söylemeden geçemeyeceğim yine. O da şu: Filmin ilk sahnelerinde özellikle başrol oyuncularının kimler olduğu karakterle özdeşleştirilip söylenmeli. Bunun denendiği bazı filmler Betimleme Tartışmaları grubunda paylaşıldı ve üzerine görüşler bildirildi aslında. Ne demek istediğimi bilmeyenler için bu film özelinde şöyle açıklayabilirim: Mesela kocası öldürülen Elmas, komşusu tarafından çağrılır. Köy meydanına koştuğu söylenir. Burada bir aralıkta Elmas'ın, Hülya Koçyiğit olduğu belirtilmeli bence. Yine filmin başlarında diğer bir başrol oyuncusu Talat Bulut, sürekli "Bıyıklı" tasviriyle tanıtılıyor kör izleyiciye. Bıyıklı'nın Balkanlı Ali olduğunu o ana değin izleyicilerin hiçbiri bilmiyor, kabul ama onun Talat Bulut olduğunu gören izleyiciler biliyorsa, kör izleyici de öğrenmeli kanımca.

Geçmişten geleceğe iz bırakan ve bir dönemi aydınlatan bu tür filmlerin eş erişimlerinin artması dileğiyle. Yeni yazılar ve değerlendirmelerde buluşmayı ümit ederim. Sizler de mercek altına almamı istediğiniz filmler veya yapımlar varsa, lütfen bana yazın. Gelecek ay görüşmek üzere.

Erişilebilir Anne Oldum

Sevgi Mart Göçen

sevgi.mart@gmail.com

Sayı: 90, Ağustos 2021

Merhaba dostlar, uzun bir aradan sonra sizlerle yeniden birlikte olmanın heyecanını yaşıyorum. Biliyorsunuz, Şubat sayısında kısa bir “Hoşça kalın” demiştim sizlere. Mart ayında ise küçük prensim geldi dünyama... Onunla yaşadığım birçok deneyim ayrı ayrı yazıların konusu olacak. Ancak, ben bugün sizlere prensimin bana gelme sürecinde yaşadıklarımı anlatmak istiyorum.

Sağlık sorunlarım nedeni ile oğlum sezaryenle dünyaya geldi. Operasyon sabahı bir heyecanla hastaneye gittik. Kafamda bin bir deli soruyla ameliyata hazırlandım. Odama gelen hemşire ki adını sormayı unuttuğum için hala üzülüyorum; zira buradan kendisine bir teşekkür yazmak isterdim. Ameliyat kıyafetini getirdiğinde; kıyafetin nasıl olduğunu betimledi ve nasıl giymem gerektiğini anlattı. Ardından, koluma damar yolu açacağını istersem bununla ilgili de bilgi verebileceğini söyledi. Kardeşim doktor olduğundan ve damar yolu açılma işlemini bildiğimden teşekkür ettim.

Hazırlıklar tamamlandı ve ameliyathaneye indim. Orada Rümeysa adında bir teknisyen, bir anestezi uzmanı ve kendi doktorum beni karşıladılar. Götürüldüğüm sedyeden ameliyat yatağına geçerken, hiç kimse kollarımdan tutup sürüklemedi. Sadece nasıl yapacağımı anlattılar ve geçme aşamasını bana bıraktılar.

Anestezi tekniği üzerinde anlaşmamıştık. Genel ya da lokal olacaktı. Bunu konuşurken doktorum Sayın Aysun Karabulut, Rümeysa Hanım ve anestezi uzmanı bana hem genel hem lokal anestezinin nasıl olacağı ve uyuşukluğumun ne kadar süreceği konusunda çok ayrıntılı bilgi verdiler. Ben operasyonun her aşamasını hatırlamak istediğimden ve prensim doğar doğmaz öpüp koklamayı hayal ettiğimden; lokal anesteziyi tercih ettim. Bu aşamada anestezi uzmanı sırtıma dokunarak, “Bu noktaya saç telin kalınlığında bir iğne yapacağım ve yavaş yavaş belinden

aşağısını hissetmeyeceksin” şeklinde operasyonu anlatarak, istersem yapacağı iğneyi de gösterebileceğini söyledi.

Anestezi işlemi yapıldıktan sonra ameliyat masasına uzanmam söylendi. Bu aşamada tarif edildi ve dendi ki “Başının geleceği yerde yarım yuvarlak şeklinde bir boşluk var. Arkaya doğru uzanıyorsun ve başını o boşluğa yerleştiriyorsun.” Yani yine omuzlarımdan tutulup karga tulumba yatırılmadım ve yatış aşaması da bana bırakıldı.

Parmağıma bir aparat takıldı ve kanımdaki oksijen değerini ölçeceği söylendi. Diğer koluma takılan aletin ise düzenli olarak tansiyon ölçümü yapacağı anlatıldı. Birtakım sesler duymaya başlayınca sordum ve bunların oksijen ölçüm cihazından geldiği detaylıca anlatıldı.

İşlem başladıktan sonra her aşama, Rümeyşa Hanım tarafından tek tek söylendi. Oğluşum doğduğunda ki anne olanlar bilir; o ilk sesi duyduğunuz andan itibaren artık dünya başka türlü dönmeye başlar ve kendinizi unutursunuz. Bebeğime yapılan tüm işlemler yine Rümeyşa Hanım tarafından anlatıldı. Sonra doktorum, bebeğimin yukarı çıkarılmadan önce yanıma getirilmesini; benim bebeğimi göremediğim için, iyi olduğundan emin olmam için koklayıp öpmemin sağlanmasını istedi ve prensimi yanıma getirdiler. İşte o an dünyanın durduğu; nefes almanın unutulduğu, duyguların şelaleleştiği bir an... bana bu anı yaşattığı için doktorum Aysun Karabulut’a ve tüm ameliyat ekibine tekrar teşekkür ederim.

Prensim doğduktan sonraki aşamalarda da ameliyat sürecim hakkında sürekli bilgilendirildim. Bu noktada da özellikle Rümeyşa Hanım’a ayrıca ve sonsuz teşekkür ederim.

Biliyorum şimdi bana “Olması gereken bu” diyeceksiniz. Evet, olması gereken bu ama hiçbir hastanede bu muameleyle karşılaşmıyoruz. Her işlem, biz yokmuşuz gibi yakınlarımıza anlatılıyor, soruluyor ve paldır küldür uygulanıyor. Her zaman yaşadığımız tatsızlıkları değil, bir de yaşadığımız güzellikleri paylaşmak adına yazmak istedim bu yazıyı. Umarım bundan sonra gittiğimiz her hastanede aynı muamelelerle karşılaşır, erişilebilirliğin tadını doya doya çıkarırız.

Bebekler İçin Körcül Yöntemlerle İlaç Kullanımı

Dilek Başar Alan

dilek.basar55@gmail.com

Sayı: 90, Ağustos 2021

Sıcacık bir Ağustos ayından herkese merhabalar, Bu ayki yazımda sizlere çocuklarımıza ilaç iirirken kullanabileceğimiz krcl yöntemleri anlatmaya çalışacağım.

Bebeğimiz doğduğu zaman hastaneden çıkarken elimize bir reçete tutuşturdular. Reçetede, çocuğumuza kullanacağımız ilaçlar yer alıyordu. Eşim eczaneye gidip ilaçları aldı. Eve bir poşet ilaçla döndü. Bizim hekim, ihtiyacımız olabilecek tüm ilaçları yazmış bize. Vitamininden tutun gaz damlasına kadar hepsi mevcuttu poşette. Bu ilaçları yazmışlar, iyi güzel ama bunları nasıl kullanacaktık? O güne kadar o ilaçları hiçbir yerde görüp incelememiştim. İlk başta yapılması zor görünen bir durum olsa da işin içine girince bir şekilde öğrenmeye başlıyoruz. Bir zaman sonra ilaç içirmek de bizim için sorun olmaktan çıkıyor.

Öncelikle etrafımdaki deneyimli anneleri aramaya başladım. Onlar bazı yöntemleri söylüyorlar ama kafamda dönen deli sorular onları anlamama engel oluyordu. Sonra ilaçları incelemeye başladım. Bazı ilaçları zorlanmadan kullanabileceğimi fark ettim. Bizim reçetedeki ilaçlar, kr birinin rahatlıkla kullanabileceği türdendi. Burada bir parantez açıp ilaçların günde ne kadar kullanılacaklarına ilişkin uyguladığımız yöntemi paylaşmak istiyorum. Eczaneden ilaçları alırken günde kaç kere kullanılması gerekiyorsa ilaç kutusunun kapağını o kadar sayıda tel zımba ile zımbalatıyoruz. Örneğin, günde  kez kullanılacak bir ilaca eczacı yan yana gelecek şekilde  tane zımba atıyor. Bu sayede tekrar birine okutmaya gerek kalmıyor. Eczaneye ilaç almaya gittiğinizde, bu yöntemi kullanabilirsiniz.

Gaz damlası ve D vitamininin içinde bulunan damlalık sayesinde bu iki ilacı hiç zorlanmadan kullanabildim. Damlalığı eczaneden de ayrı satın alabilirsiniz. Damlalık kck bir aparat olmasına rağmen işlevi itibariyle hayat kurtarıcı olduğunu belirtmeden geçemeyeceğim. İlacın kendi kapağını çıkarıp damlalığımızı ilacın kapak yerine takabildiğimizi bilmenizi isterim. Damlalığın st bölümünde bulunan yumuşak pompa kısmını parmağınızla her sıkışınızda 1 damla çekmiş oluyorsunuz. Kaç damlaya ihtiyacınız varsa, o kadar pompayı sıkmanız gerekiyor. Daha sonra damlalığı elinize alıp çocuğunuzun ağzına rahatça dkebilirsiniz. Yine yumuşak kısım sıkıştığınızda, içerisinde bulunan ilaç bebeğin ağzına dökülecektir. Damlalık, gaz damlası kullanırken çok işe yarıyor gerçekten de.

D vitaminlerinin illa damlalıklarla kullanılmasına gerek olmayabiliyor. Sprey tarzında satılan D vitaminleri de mevcut. Bu vitaminlerin fısıfısı olması işimizi epey kolaylaştırıyor.

Bir de şuruplar var ki en çok onları kullanırken zorlanacağımı düşünmüştüm. Neyse ki o kadar zorlanmadan çözüme kavuşturup kolaylıkla kızıma şuruplarını içirebildim. “Şurupların içinden çıkan şırınga hayat kurtarıyor” dersem az söylemiş olmam. Bizim kullandığımız reflü şuruplarını miligram olarak vermek gerekiyordu. Örneğin, bir şurubunu 10mg içirmemiz lazımdı. Burada da şu şekilde bir yöntem kullanıyordum. Kardeşime kaç miligram ilaç kullanmamız gerekiyorsa, o kadar ilacı şırıngaya çektiğim. Şırınganın dış kısmına değil de çektiğimiz alanın tam bittiği yere bıçakla çizik attırdım. Çektiğimiz alana çizik attırmanın işleri daha kolaylaştırdığını söylemeliyim. İlacı tedirgin olmadan çekebilirsiniz. İlaç istediğiniz miligrama geldiğinde, çizgiyi parmağınızla hissedebileceğiniz için “Fazla çektim” diye endişeye kapılmıyorsunuz. Şurupları kaşıkla da içirmeyi tercih edebilirsiniz. “Kaşıkla içirmek zor oluyor” diyemem ama ilacı kaşığa koyduğumuzda, bebeğin ağzına götürürken elimize çarpabiliyorlar. O zaman da ilaç, bebeğin üzerine ya da halıya falan dökülebilir. Dökülmesi sorun değil tabii. Sonrasında tekrar temizlemekle uğraşmak istemiyorsak, şırıngayla ilaç içirmek en rahat yöntem oluyor. Bu yöntemi sadece körlerin kullandığını düşünmeyelim. Etrafımda bebeği olan gören arkadaşlarım da bu şekilde ilacı daha rahat içirebildiklerini söylüyorlar. Burada şunu da hatırlatmadan geçmeyelim. Şurupların yanında çıkan şırıngayla, iğne vurulurken kullanılan şırınga birbirinden farklı yapıda. Şuruplar için kullandığımız şırıngaların yapısı düz oluyor. İğne vurulmak için kullanılan şırıngaların ucunda iğneyi yerleştirmek için bulunan bölüm, ilaç şırıngalarında bulunmuyor. İğne vurulmak için kullandığımız şırıngalarla da şurup içirebilirsiniz ama pistonları tırtıklı olduğu için bıçakla istediğimiz gibi çizdiremeyebiliriz. Şurup kutularından çıkan şırıngaların pistonlarının yüzeyleri düz olduğu için bıçakla kolayca çizilebiliyor. Çizili alanı parmağımızla rahatça hissedebiliyoruz. İğne için kullanılan şırıngalardan da evde bulundurmanızı tavsiye ediyorum. Çünkü onu da kullanacağımız yer olacak.

Biraz da bebeğimizin doğduğu günden itibaren yapmamız gereken burun temizleme işleminden bahsetmek istiyorum. Bu işlem de ilk başta yapması zor gibi görünse de zaman içinde yapa yapa üstesinden bir şekilde gelebiliyoruz. Bebek hazırlıklarını yaparken aldığımız burun aspiratörünü, bebek doğduktan sonra her gün kullanmamız gerekecek. Burun aspiratörünün ucunda silikon bir uç bulunuyor. Bu uçların yedeklerini de satın alıp evimizde bulundurmamız lazım. Burun aspiratörünün bir ucu bebeğin burnuna, diğer ucu bizim ağızımıza yerleştirilebilecek bir ürün olarak tasarlanmış. Kullanımı da oldukça rahat diyebilirim. Mutlaka bebeğin burnunu çekmeden önce serum fizyolojik ile önden burnunu nemlendirmelisiniz. Yine burada sprey şişelerde de burun damlaları almamız mümkün. Eczacı dayımın önerisi üzerine 1 paket izotonik su aldık. İğne için kullanılan şırıngayı en çok burada kullandım. Serum paketinden belli bir miktar sıvıyı şırıngaya çekip dikkatli bir şekilde bebeğimin burnuna döküyordum. Bu şekilde yaptığımda, genzinin daha kısa bir zamanda açıldığını fark ettim. Bebeğimizin burnunu önden nemlendirdikten sonra, burnu aspire etmeye başlıyoruz. Aspiratöre yeni bir uç takıyoruz. Ucu, bebeğimizin burun deliğine yerleştiriyoruz. Bir elimizle aspiratörü bebeğimizin burnunda tutarak, diğer elimizle aspiratörün diğer tarafını ağızımıza yerleştiriyoruz. Hafifçe vakum yöntemi

ile nefesimizi içimize çekerek bebeğimizin burnunu temizliyoruz. Her kullanımdan sonra aspiratörün ucunu değiştirmeye özen göstermeliyiz. Bu işlemi yaparken bebekler ağlayabiliyor. Böyle bir durumda endişeye kapılmazsanız iyi olur. Canları yandığı için değil, sadece biraz korktukları için ağlıyorlar. Tabii ağlıyor diye burnunu çekmeyi kesinlikle ihmal etmeyelim. Her gün bu işlemi birkaç defa yapmalıyız ki rahat nefes alabilsinler. Bu işlem sayesinde burunları açık olduğu için emerken de zorlanmıyorlar.

Kızım şu an üç buçuk yaşında. Şimdiye kadar kullandığımız ilaçlardan edindiğim deneyimler bu şekilde oldu. Sağlık durumlarına göre daha farklı ilaçlar kullanmaları gerekebilir. O zaman da bir şekilde kendimize pratik yöntemler üretmeye çalışmalıyız. Daha önceki yazımda, ilk başlarda yakın çevremizden destek alabileceğimizi yazmıştım. İlaç konusunda da aynı desteğe ihtiyacımız olabilir. Bu konuda da destek alalım. Sürece hakim olabilmek adına, bu işlemleri bebeğimize uygularken bizlere de göstermelerini talep edelim onlardan. Görenlerin anlatımı bizi tatmin etmiyor olabilir. Varsa çevremizde bebeği bulunan kör arkadaşlarımızdan destek isteyelim. Bu süreçleri kimseye ihtiyaç duymadan kendimiz rahatlıkla halledebiliriz. Ben bugün bunları zorlanmadan sizlere yazabiliyorsam, bunun tek sebebi pes etmeyişimdir. “Yapamıyorum” değil, “Nasıl yapabilirim” dediğim için ilk günlerdeki endişe yok artık bende. Bu tür süreçler zor gibi görünse de yaptıkça, bir şeyleri kendi başımıza halledebildiğimizi gördükçe keyfe dönüşen anlar oluyor.

Önce kendimiz yapabileceğimize inanmalıyız. Eğer biz bu inanca sıkı sıkıya tutunur ve kendimiz emek harcarsak, artık önümüze gelecek sorunlarda zorlanmayacağımızı fark edeceğiz.

Görme Engelli Bir Bebek, Ebeveynlerine Sesleniyor-6

Canan Çam Yücel

canancam@gmail.com

Sayı: 90, Ağustos 2021

4-5 Yaş Arasındaki Gelişimim

Sevgili anneciğim ve babacığım. Geçen ay sizlere söz verdiğim üzere bu yazıda 4 yaşından 5 yaşına kadar gelişim aşamalarım ile ilgili sizleri bilgilendirmek istiyorum. Şimdiden keyifli okumalar.

4 yaşına girdiğimden itibaren her geçen gün daha da bağımsızlaştığımı, birçok işi yapabildiğimi, kendi kendine yetebilen bir birey olmaya başladığımı gözlemleyeceksiniz. Bu bağımsızlık ve bir şeyleri yetişkin desteği olmadan yapabilme durumu, özgüvenimi daha da arttıracak. Tabii şunu da vurgulamadan geçmek olmaz; bağımsızlaşabilmem için bana fırsatlar tanımalısınız ve kişisel alan yaratmalısınız. Yani beni yüreklendirmeniz, motive etmeniz, teşvik etmeniz ve en önemlisi de desteklemeniz gerekir. Eğer bunları yapabilirsiniz, olumlu sonuçlar almanız kaçınılmaz. Şimdi gelin, gelişim alanlarına göre neler yapabileceğime hep birlikte göz atalım.

4 yaşından itibaren kelime dağarcığımın çok geliştiğine ve sizinle ya da çevremdeki insanlarla daha uzun sohbetler yapabildiğimi göreceksiniz. Sohbetler esnasında sizlere meraklı sorular soracağım ve mutlaka cevap vermenizi bekleyeceğim. Yaşımın gerektirdiği üzere etrafımda olup bitenler hakkında sorular sorduğumu göreceksiniz. Görme engelli olduğum için görsel öğeler hakkında da çok fazla soru sorabilirim. Bu tür durumlarda bana cevap vermeniz, neden-sonuç ilişkisi kurmama katkı sağlayacaktır. Aksi halde, göremediğim durumları yorumlamam daha zor olabilir. Eğer az gören bir bireysem bazı renkleri isimlendirebilirim ancak tamamen görme engellilik durumunda renkleri isimlendiremem. Böyle bir durumda renkler hakkında konuşmak, doğadan örnekler vererek renkleri anlatmak önemli. Daire, üçgen, kare, dikdörtgen gibi basit geometrik şekilleri tanıyabilirim, sorulduğunda isimlerini söyleyebilir,

gösterilen şeklin aynısını bulup eşleştirebilirim. Bana sorulduğunda; adımımı, soyadımı, yaşımı ve yaşadığım semti söyleyebilirim. Benimle oyunlar oynadığınızda ya da akranlarımla oynadığım oyunları gözlemlediğinizde, hayal gücümün iyice geliştiğini göreceksiniz. Bana farklı hikayeler okumakla birlikte, benim de size hikayeler anlatmama fırsat tanıyın. Böylece, hayal gücümün daha da geliştiğine şahit olacaksınız. Yakın geçmişte yaşadığım ya da duyduğum olayları size anlatabilir, olaylar arasında ilişki kurabilirim. Karar vermem ve seçim yapmam konusunda beni her zaman desteklemelisiniz. Örneğin, giymek istediğim kıyafeti kendim seçmeli, kıyafeti kendi başıma giyme fırsatına sahip olmalıyım. Ya da yemekte nelerin olduğunu öğrendikten sonra hangi yemeği yiyeceğime veya hangisini yemeyeceğime karar vermeliyim. Böylece özgürleşebilir ve en önemlisi de “ben” olabilirim. Bu dönemde sizden yapmanızı istediğim her şeyi yapmak zorunda değilsiniz, yeter ki bana sebeplerini uygun şekilde açıklayın; sizi anlayabilirim, gerektiğinde bekleyebilirim ya da isteğimi erteleyebilirim.

Bu dönemde, bedenimin hakimiyetini ve kontrolünü de çok daha iyi sağlamaya başladığımı göreceksiniz. Bu tür beden hareketlerine örnek vermem gerekirse; yetişkin desteği olmadan ayak değiştirerek merdiven inip çıkma, parmak ucunda durma, kısa bir süre tek ayağımın üzerinde bağımsız olarak durma, dengemi kaybetmeden koşma gibi beden hareketlerini rahatlıkla yapabilirim. Ancak tüm bu hareketleri yapabilmek için cesaretlendirilmeye ihtiyacım var. Aynı zamanda güvenli bir ortamda olduğumu da bilmem gerekiyor. Aksi halde, bu hareketlerin bazılarını yapmak konusunda kaygı duyabilir ve çekingen davranabilirim. Bu dönemde üç tekerlekli bisiklete de kolayca binebilirim. Bunun için bana öncelikle bisikleti tanıtmalı; oturma kısmı, direksiyonu, pedallarının konumu hakkında bilgi vermelisiniz. Bisiklete binmeden önce, ilk olarak bisikletin bütününe dokundurabilir, sonra tek tek bisikletin bölümlerini göstererek bütüne ulaşmamı sağlayabilirsiniz. Böylece, bisiklete bindiğimde kendimi daha güvende hissederim. Bana pedal çevirme hareketini de bedenime dokunarak göstermeniz gerekir; ayağıma hafifçe dokunarak pedal çevirmeme destek olabilir, ben bağımsızlaştıkça serbest bırakabilirsiniz. Görmediğim ya da az gördüğüm için bisikletle güvenle ilerlemek konusunda tedirgin olabilir ve çekingen kalabilirim. Bu nedenle, bisikleti kullanacağım alanı da bana öncesinde tanıtmamız gerekir. Yani bisikleti kullanacağım alanın güvenli ve düz bir alan olduğundan emin olmalıyım. İlk başlarda ben bisikletle ilerlerken siz de eş zamanlı olarak yanımda ilerleyebilir, daha sonra da belli bir mesafe uzaklaşıp karşıma geçerek ses çıkarabilir ve sesinizin geldiği yöne doğru hareket etmemi sağlayabilirsiniz. Benimle topla oynanan oyunlar

oynayabilir; topu atma, tutma, tekme atma, fırlatma gibi hareketleri yapmamı sağlayabilirsiniz. Bu dönemde büyük kas becerilerim kadar küçük kas becerilerimin de arttığını gözlemleyeceksiniz; parmaklarımı kullanarak iplik, boncuk gibi küçük nesnelere bulduğum yerden alabildiğimi, öğretildiğinde ipe boncuk dizebildiğimi göreceksiniz. Ayrıca bana bu dönemde doğru şekilde kalem tutmayı öğretebilir, üç parmağımı kullanarak kalem tutmamı sağlayabilirsiniz. Okul çağına geldiğimde Braille alfabesi öğrenecek ve kabartma yazı kalemini kullanacak olsam dahi Latin harfleri yazmak için kullanılan kalemi nasıl tutacağımı bilmem gerekir. Çünkü anaokuluna gittiğimde, akranlarımla aynı anda boyama yapabilir, basit karalamalar ve basit çizgi çalışmaları yapabilirim. Ayrıca, ileride yetişkin bir birey olduğumda resmi yerlerde işlem yaparken imza atmam için kalemi doğru tutma becerisini kazanmış olmam çok önemli. Bu dönemde bana basit şekillerin kabartılmış çizimlerini hazırlayabilir, böylece sınırları belirlenmiş şeklin içini boyamamı sağlayabilirsiniz. Artık yaklaşık 10 bloğu üst üste koyarak bir kule yapabilirim. Hatta bunu bir oyuna dönüştürerek birlikte yapabileceğimiz gibi akranlarımla da bu tür oyunlar oynamamı sağlayabilirsiniz. Böylece akranlarımla olan iletişimimin artmasına katkı sağlamış olursunuz.

4 yaşından itibaren öz bakım becerilerimde de gelişmeler olduğuna şahit olacaksınız; çatal kaşık kullanarak yemeğimi kendi başıma yiyebildiğimi, kıyafetlerimi giyinip çıkarabildiğimi, dişlerimi fırçalayabildiğimi göreceksiniz. Ancak burada özellikle tekrar hatırlatmak isterim; bana tüm becerileri öğretmeli ve uygulamama fırsat tanımalısınız. Aksi halde, bu tür gelişimleri görmemiz için daha fazla beklemeniz gerekecek. Beni korumak amacıyla yaptığımız her müdahale, öğrenme sürecimi yavaşlatacak, akranlarımla aramızda mesafe açılmasına neden olacaktır. Üstüme dökmeyeyim diye sürekli siz yedirirseniz, zamandan kazanayım diye sürekli siz giydirirseniz, dişlerimi nasıl fırçalayacağımı öğretmezseniz, anı kurtarayım derken, ileriki yaşamımı zorlaştıracığınızı unutmayın.

Sosyal-duygusal gelişimime bakıldığında, önceki yıllara göre çok daha bağımsızlaştığımı göreceksiniz. Artık akranlarımla daha iyi ilişkiler kurabilirim, yakın arkadaşlarım olmaya başlar, genellikle arkadaşlarımı hemcinslerim arasından seçerim. Arkadaşlarımla farklı rollere girdiğim oyunlar oynamaktan çok keyif alır, oyunları uzun bir süre oynayabilirim. Artık duygularımı çok daha iyi ifade etmeye başlarım. Bu dönemde, mizah anlayışımın da gelişmeye başladığını gözlemleyeceksiniz. Tabii zaman zaman oyunlar esnasında arkadaşlarımla isteklerimizi

birbirimize kabul ettiremediğimiz durumlar yaşanabilir ve aramızda ufak tartışmalar çıkabilir. Bunu da doğal bir süreç olarak kabul edip akranlarımla oyuna devam edebilmem konusunda destek olmalısınız. Paylaşma, bekleme, işbirliği yapma gibi davranışlarımın da geliştiğine şahit olacaksınız. Annem ve babam olarak sizlerin ya da arkadaşlarımla konuşmalarını ve davranışlarını da taklit ederim. Bu anlamda sizin rolünüz ve yönlendirmeleriniz benim için çok önemli. Bu dönemde, aile bireyleri ile birlikte tanıdık kişilere de sevgimi göstermeye ve etrafımdaki insanların ne hissettikleri ile daha çok ilgilenmeye başlarım. Heyecan, hayal kırıklığı ve kıskançlık gibi birçok yeni duyguyu bu dönemde deneyimlemeye başlamakla birlikte başkalarının duygularını da daha iyi anlamaya başlarım. Böylece, kendi duygularım ile diğer insanların duygularını ilişkilendirme becerim de gelişmeye başlar.

Dil gelişimime bakıldığında bu dönemde kurallı cümleler halinde ve tamamen anlaşılır biçimde konuştuğumu göreceksiniz. Size sıklıkla “Ne zaman, nasıl, neden?” ile başlayan soruları art arda sorarım. Bu dönemde sabırlı olmalı ve sorularımı cevaplamalısınız. Tabii ki aynı şeyi birkaç kere sorarsam, beni durdurabilir ve bu sorunun cevabını daha önce verdiğinizi söyleyebilirsiniz.

4-5 yaş arasında benimle ilgili sizi nelerin beklediği konusunda ayrıntılı bir anlatımdan sonra biraz da size genel önerilerde bulunmak isterim. Benimle sohbet ederek, bana sorular sorarak ve size sorduğum sorulara uygun cevaplar vererek, etrafımda olup bitenleri bana anlatarak, bana bol miktarda kitap okuyarak dil gelişimimi destekleyebilirsiniz. Tabii bu yapacaklarınız sadece dil gelişimimi desteklemekle kalmayıp çevremde olup bitenleri öğrenmeme ve anlamlandırmama, aynı zamanda düşünme, neden-sonuç ilişkisi kurma, problem çözme becerilerimin de gelişmesine katkı sağlayacaktır. Benimle duygular hakkında konuşmanız çok önemli. Kendi duygularınızı, farklı durumlar karşısında hissettiklerinizi anlatmanız, hem sizin duygularınızı fark etmemi hem de benim kendi duygularımı size rahatça ifade etmemi sağlayacaktır. Böylece başkalarının duygularını da anlama ve empati kurma becerim gelişecektir. Beni mümkün olduğunca akranlarımla bir araya getirmeli; farklı ortamlarda, farklı etkinliklerde bulunmamı teşvik ederek sosyalleşmeme katkı sağlamalısınız. Unutmayın, oyun en iyi öğrenme aracıdır ve benim hayatımın merkezinde olmalıdır. Çünkü oyun oynarken; duyguları anlamak, sosyalleşmek, işbirliği yapmak, sıra beklemek ve kendimi ifade etmek gibi birçok becerim de gelişecektir. Bunun için beni arkadaşlarımla evlerine, parklara götürebilir hatta mümkün

olduğunca bu yaştan itibaren anaokulu ortamlarına dahil olmamı sağlayarak akranlarımla daha çok zaman geçirmem konusunda destekleyebilirsiniz.

Yine ne çok konuştum değil mi? Artık sözlerimi sonlandırmam gerekiyor sanırım. Bir sonraki yazıda size 5-6 yaş arası gelişimimden bahsedeceğim. O zamana kadar kalın sağlıcakla.

Word'de Yazım Kontrolü

Can Deniz BALKAYA

candenizbalkaya96@gmail.com

Sayı: 90, Ağustos 2021

Herkese merhabalar. Bu ay sizlerle kısaca Word programında her iki ekran okuyucu ile nasıl yazım kontrolü yapabileceğimizi konuşmak istiyorum. Hiç bekletmeyelim, hemen başlayalım.

JAWS

JAWS'ta işimiz kolay. Hali hazırda gelen Jaws scriptleri, bu işi bizim için son derece kolaylaştırıyor. İlk önce bir belgede yanlış yazılmış sözcüklere bakalım. Bunun için önce, “insert+z” yaparak JAWS'un sanal imlecini kapatalım. Daha sonra “m” harfine basarak bir sonraki yanlış yazılmış sözcüğe gidelim. Yanlış yazılan sözcüğü düzeltmek için de “uygulama” tuşuna veya “shift+F10” tuşlarına birlikte basıp “ok” tuşları ile istediğimiz düzeltme kelimesini seçelim.

Eğer yanlış yazılmış kelimeleri tek tek görmek yerine, bir seferde hepsini görmek istersek de “alt+shift+l” tuş kombinasyonuna basmamız yeterli olacaktır. Bu listedeki kelimelere “enter” yaptıktan sonra “uygulama” tuşuna basarak yine istediğimiz düzeltmeyi seçebiliriz.

Gramatik hatalar ise “insert+shift+g” tuş kombinasyonu ile listelenebilir. Burada, sadece bu cümlelerde bir hata olduğunu duyarsınız ancak hatayı “uygulama” tuşuna basarak düzeltmeniz mümkün değildir.

JAWS'ta kullanabileceğimiz bir diğer tuş kombinasyonu ise “alt+Windows+ı”dır. Bu kombinasyon, gramer hatalarının yanı sıra yazım stil değişikliklerini, çift boşlukları, noktalama işareti sonrası bırakılmayan boşlukları da belirtmektedir.

NVDA

NVDA'da işimiz bir tık daha zor. Öncelikle eğer NVDA paketimizin içerisinde yoksa Microsoft Word Metin Editörü eklentisini şu linkten indirelim:

[Microsoft Word Metin Editörü](#)

Daha sonra eklentiye, diğer eklentileri kurar gibi kuralım. Bu eklentilerle kullanabileceğimiz bazı kısa yollar şöyle:

- Alt+Windows+F5: Sayfadaki hangi elementleri istiyorsak seçip o elementleri listeleyeceğimiz bir alan açar. İstersek bu elementleri/metinleri kopyalayabiliriz.
- NVDA+shift+F7: Yazım denetleme alanında gramatik hataları ve yanlış yazılmış sözcükleri belirttiğini, listelediğini söylüyor; ancak ben verim alamadım.

Diğer kısa yollara “yardım” kısmından bakabilirsiniz.

Şimdi “alt+Windows+F5” yaparak yazım yanlışlarını seçip “enter” yapalım. Önümüze yazım yanlışlarıyla dolu bir liste açıldı. Bu listeden istediğimiz sözcüğün üzerine gelip “enter” yaparak o sözcüğe gidebilir, “uygulama” tuşuna basıp gerekli değişikliği yapabiliriz. Ve maalesef, burada da gramatik hataları “uygulama” tuşuna basarak düzeltemiyoruz.

Word’ün Kendi Hata Yakalayıcısını Kullanma

“F7” yaparak, Word’ün bize sağladığı yazım kontrol aracını kullanabiliriz. Bunu sorunsuz bir şekilde yapmak için hem ekran okuyucunuzun hem de Word versiyonunuzun en son sürüme güncellenmiş olmasını şiddetle öneriyorum.

Öncelikle “F7” yapalım ve yazım kontrol alanına gelelim. Artık burada JAWS ile “aşağı ve yukarı ok” tuşlarıyla sözcüğü, cümlesini ve önerilen düzeltmeyi ya da diğer eylemleri görebiliriz. En üst satırda bize kaç hata kaldığını söyleyecek, sonra sözcüğün kendisi gelecek, cümlesi, düzeltme önerisi ve diğer seçenekler. Bunlar da “sözlüğe ekle”, “yok say” gibi seçenekler. Biz önerilenin üzerine “boşluk” ya da “enter” yaptığımızda, sözcük değiştirilmiş olacak ve sorunsuzca bu yazım hatasından ya da gramatik hatadan kurtulmuş olacağız.

NVDA da ise işimiz biraz daha zor. Aslında kolay ama bir tık daha uğraştırıcı. Önce yine “F7” yapalım ve bir kez “shift+tab” ve “tab” yaparak “xx sorun bulundu, tüm önerileri gözden geçir” düğmesine tıklayalım. Artık ekran, JAWS’taki ekran ile aynı, haydi kolay gelsin.

Not 1: Başta NVDA, “F7” yaptığınızda herhangi bir şey söyleyemeyebilir, “tab” ve “shift tab” yaparak doğru yerde olup olmadığınızı kontrol edebilirsiniz.

Not 2: “F7” yaptıktan sonra “F6” ile de panolar arasında hareket ederek yazım kontrol alanına ulaşabilirsiniz.

Not3: Tam bu anlatımı yaparken, sesli anlatım esnasında yeni bir özellik geldi. “f7” yaptığınızda artık karşınıza “Düzenleyici puanı” çıkıyor. Bu alana “enter” yaptığınızda yukarıdaki alana ulaşabilirsiniz.

Eveeeeet, eksiğiyle gediğiyle, dilimin de döndüğünce bir yazının daha sonuna geldim gençler. Umarım faydalı olur, umarım keyifli bir okumanız olmuştur. Şimdiden herkese daha mutlu günler diliyorum, bir sonraki yazıda görüşmek üzere.